

Napoleon exit, winter 1813.

Met de slechte berichten over de fatale tocht naar Rusland en de moeizame manier waarop Napoleon zijn macht verdedigde drong het tot de mensen door dat een eventueel einde aan zijn heerschappij nabij was. In het geheim bereidde men al een soepele machtsovername voor om aan wanorde en aan nieuwe heerszuchtige bevrijders geen kans te geven. Het jaar 1795 met de zogenaamde Franse hulp aan revolutionaire Bataven lag nog vers in het geheugen. Vooral wat het allemaal gekost had aan mensen en materieel om nog maar te zwijgen over de economische malaise en de financiële kant van het verhaal.

Gijsbert Karel van Hogendorp (rechts) nam hierin de leiding en dacht al aan een terugkeer van de Prins van Oranje.

Weg met de conscriptie en de douanehuisjes!

Maar de tiran Napoleon zoals hij in brede kringen nu genoemd werd, was nog niet weg en men voelde de dwingende aanwezigheid van troepen en douaniers. Bovendien hield het nog niet op wat betreft de conscriptie en de rekvisities. De omtrekkende bewegingen van onze dorpsnotabelen om zo weinig mogelijk te hoeven leveren deed de Prefect van de Zuiderzee in woede uitbarsten maar hij kon er weinig tegen doen. Weerbare mannen uit opeenvolgende lichteningen kwamen eenvoudig niet opdagen en met pijn en moeite werd er geld vrijgemaakt uit de dorpskas voor de uitrusting van 3 soldaten. Een paar paarden werden nog op transport gesteld en daarmee leek 't basta. Alleen de Burgerlijke Stand was iets wat doorgezet werd. Eigenlijk omdat men hiervan nut en noodzaak inzag mits niet voor Frans gebruik.

Opnieuw massaal bidden voor de overwinning!

Op de 6^e juni van het jaar 1813 werd er op keizerlijk bevel gebeden in de kerken om een overwinning te bewerkstelligen. Inderdaad bleek dat te helpen want bijna een week later was er een dankdienst voor de overwinning van de keizer op de Russen en Pruisen bij Würtchen (in de buurt van Dresden). In juli stuurde het gemeentebestuur 2 ruiters die kant op. De kansen van de keizer keerden en je wist het maar nooit. Op die manier moesten de maire en de raadsleden geredeneerd hebben. Het was een angstig balanceren omdat men niet wist wat de uitkomst zou zijn van alle gevechtshandelingen en een wrekende keizer werd gevreesd. Een brief van 11 juli bereikte Ouder-Amstel met de mededeling van de keizer in eigen persoon over zijn zorg omtrent de kustbeveiliging. Hij verwachtte een aanval als die van 1799 op de Noord-Hollandse stranden. Zoals elk jaar werd de

verjaardag van de keizer midden augustus met de nodige versieringen en feestelijkheden gevierd. In deze extra armoedige tijd drukte dat op het gemeentelijk budget.

Op 24 september was er de victorie voor de muren van Dresden en alom verheugde men zich over de redding van het keizerrijk. Over de nederlaag bij Leipzig en hoe dat nieuws alhier ontvangen werd is niets terug te vinden in de stukken.

De Kozakken komen!

Na de nederlaag bij Leipzig werden de Franse troepen achtervolgd en opgejaagd. Dit was het werk van voornamelijk Kozakken te paard met behulp van wat Pruisische legereenheden. Met name de Kozakken waren woestelingen te paard en erg ongeduldig bij het inwilligen van hun orders om voedsel te verkrijgen. "Bistro" (vlug in 't Russisch) was hun veelgehoorde roep om een snelle bediening voor hun altijd hongerige magen. Aangezien de bevolking zelf al zoveel honger leed en de behoefte van deze Kozakken aan vet gigantisch was, aten ze zelfs kaarsen op voor de verbijsterde ogen van de Hollanders. Op 28 november maakten zij hun entree in Utrecht maar werden vanwege hun vreeswekkende uiterlijk zo gauw mogelijk de stad uit gebonjourd. Ze volgden de route van Napoleon van ruim 2 jaar eerder (zoals deze toen al verwachtte) en maakten hun doortocht over de Duivendrechtse Laan richting Amsterdam. We weten dat omdat er op 27 december blijkens de stukken kosten gemaakt werden voor inkwartiering en doortocht van "het bevrijdingsleger der Kozakken".

Bevrijd maar berooid.

In december werd het duidelijk dat het Franse bewind passé was. Veel vreugde bracht de omwenteling niet. Gijsbert Karel van Hogendorp had het in zijn proclamatie van 27 november al gezegd: de oude tijden komen weerom en een feestdag op "gemene kosten". Een sigaar uit eigen doos heet dat. Toch was er sprake van opluchting en vreugde.

Hoera voor Prins Willem van Oranje.

Ogenschijnlijk veranderde er nauwelijks wat voor de bewoners van deze gemeente. De dienstplicht bleek nog dwingender en onvermijdelijker want het vaderland was direct in gevaar. Immers, Napoleon was nog niet definitief verslagen en het krioelde nog van Franse soldaten en douaniers. Vroegere sympathisanten van de Fransen, ook bestuurders, die zich plotseling Oranjegezind toonden, kregen te maken met wantrouwen.

Te wapen!

De Prins van Oranje werd soeverein vorst en liet meteen merken dat hij 't voor 't zeggen had. "Wij Willem, prins van Oranje-Nassau, enzovoort" aldus in een brief aan de maire van Ouder-Amstel, riep op tot bewapening. Het werd nog gevraagd maar eigenlijk waren veel vrijwillige giften logischerwijs verplicht ter verdediging van het vaderland. Vervolgens arriveerde op 16 december een brief waarin om een logement voor de manschappen gevraagd werd. De voorzieningen moesten in orde zijn. Matrassen, peluws (ronde langwerpige hoofdkussens) beddenlakens en dekens moesten in ruime mate voorhanden zijn, plus het voedsel voor de soldaten. Een paardenstalling met het nodige stro en voer voor de paarden werd in één adem genoemd als noodzakelijk. -15-

Op 29 december drong de Oranjevorst aan op "Volkswapening" en 18 man uit Ouder-Amstel vertrokken om "Vrijheid en Onafhankelijkheid in deze gewichtige en beslissende ogenblikken" te verdedigen. Een dag later al kwamen de eisen om paarden en wagens te leveren. Sollenburg draaide op volle toeren en werd geprezen om de trouwe en volgzame wijze waarop er buskruit geleverd werd aan de troepen van Oranje

De keizer ging . . . de bestuurders bleven.

Nog vlak voor Kerst werd ernstig gewaarschuwd voor de nog aanwezige Fransen. Zij kregen het etiket "vreemdelingen" opgeplakt. Natuurlijk werden ze ontslagen maar als er geen vervanger was voor hun ambtelijke post, konden ze in een soort van overgangsfase aan blijven. Ook de Nederlanders die meegewerkt hadden met de Fransen, vielen onder een dergelijke regeling. Met een andere instelling en verklaring van hun loyaliteit werden ze over het algemeen gehandhaafd. In Ouderkerk zien we dat het voltallige gemeentebestuur gewoon bleef zij het dat er weer Nederlands geschreven werd en de bevelen van de nieuwe regering trouw werden opgevolgd.

Te Waterloo versloegen de Hollandse soldaten onder leiding van de zoon van koning Willem I samen met hun Engelse en Pruisische bondgenoten, de keizer tenslotte definitief op 18 juni 1815. Reden om te herdenken en feest te vieren. In 1865 stond er 675 gulden op de gemeentebegroting voor de viering van een halve eeuw Waterloo.

Herdenken van Leipzig of Waterloo!

Tante Mientje Schipperijn, haar hele leven woonachtig in Duivendrecht, vertelde ons in 1984 (Speuren en Ontdekken, nummer 2) dat zij als kind in Duivendrecht de viering van 100 jaar Waterloo meemaakte. Dat was nog net voor de Eerste Wereldoorlog, in 1913. Een jaar later begonnen de inkwartieringen al weer, ook in Ouder-Amstel.

Was het nu Waterloo (1815) of Leipzig (1813) wat gevierd werd? Dat maakte niet uit want het ging om de verslagen tiran.

Er ging een historische optocht rond met de vader van Wim Braam verkleed als Napoleon. De meisjes waren allemaal in het wit gekleed met een oranje sjerp. Het hele dorp was versierd en 's avonds brandden er vetpotjes op de brug over de sloot bij boer De Jong naast de Sint Urbanuskerk.

Ouder-Amstel en Napoleon: 200 jaar!

Sindsdien was Napoleon uit het dorpsgeheugen gewist totdat Dorothy Stefanski en Mieke van Dijk rond 1990 op Napoleons bezoek stuitten bij hun archiefonderzoek. Destijds schudde het nog niet de geesten wakker. Pas tijdens de nieuwjaarsreceptie dachten Jan Selier en ik aan een expositie met als onderwerp de 200 jaar Burgerlijke Stand.. Met het bestuderen van meer en meer details uit het archief kwam Napoleon telkens meer op de voorgrond. Zonder iets af te doen aan het belang van de Burgerlijke Stand en die geschiedenis is het voor onze gemeente en voor Duivendrecht in het bijzonder een opwindend idee dat onze dorpsnotabelen hun opwachting maakten bij het keizerlijk paar. De locatie van de Sint Urbanuskerk, pastorie, de boerderijen en Lotgenoten vormden in een wat andere setting het decor voor een kort oponthoud van majesteiten en hun deftige gevolg. Nog even wat verderop bij café Brugzicht en de cadeaux- en brocantewinkel Le Cocon er tegenover stond Napoleon, al was het maar even, in gedachten verzonken als militair genie.

Wie kent Napoleon niet? De mythen rond Napoleon als vereerd en verguisd persoon maakten hem onsterfelijk, ook voor Ouder-Amstel. En zo werd de basis gelegd voor herdenking en viering van een vergeten episode uit onze gemeentelijke geschiedenis van Ouder-Amstel.

Bronvermelding: Gemeente Archief Amsterdam 5500, nrs. 7, 15-16, 17-18,24

Geboorteregister, ondertrouw, overleiden, nr. 536

Huwelijksregister, nr. 554, archief Ouder-Amstel, 1810-1813.

Met dank aan Mary Sandifort en Hans Pijlman voor hun steun bij het kunnen bestuderen van het archief en alle andere welwillende medewerkers en belangstellenden waardoor het mogelijk werd dit stukje "petite histoire" onder de aandacht te brengen, in woord en geschrift, in museum en dorps huis en in het Raadhuis.

Jo Blom

